בדגנונייתא זרע גרגיר למאי חזי א"ר יוחנן שכן ראשונים שלא היה להן פלפלין שוחקין אותו ומטבילין בו את הצלי ר' זירא כי הוה חליש מגרסיה הוה אזיל ויתיב אפיתחא דרב יהודה בר אמי אמר כי נפקי ועיילי רבנן איקום מקמייהו ואקבל בהו אגרא נפק אתא ינוקא דבי רב א"ל מאי אגמרך רבך א"ל כשות בורא פרי האדמה חזיז שהכל נהיה בדברו אמר ליה אדרבה איפכא מיסתברא האי מארעא קא מרבי והאי מאוירא קא מרבי והלכתא כינוקא דבי רב מ"ט האי גמר פירי והאי לאו גמר פירי ומאי דקאמרת האי מארעא קא רבי והאי מאוירא קא רבי לא היא כשות נמי מארעא קא רבי דהא קא חזינן דקטלינן לה להיזמתא ומייתא (א) כשותא ובכפניות אין מערבין והתניא קור ניקח בכסף מעשר ואין מטמא טומאת אוכלין וכפניות נקחות בכסף מעשר ומטמאות טומאת אוכלים רבי יהודה אומר קור הרי הוא כעץ לכל דבריו אלא שניקח בכסף מעשר וכפניות הרי הן כפרי לכל דבריהם אלא שפטורות מן המעשר התם בדניסחני אי הכי בהא לימא רבי יהודה פטורות מן המעשר והתניא אמר רבי יהודה לא הוזכרו פגי ביתיוני אלא לענין מעשר בלבד פגי ביתיוני ואהיני דטובינא חייבין במעשר אלא לעולם לאו בניסחני ולענין טומאת אוכלין שאני כדאמר רבי יוחנן הואיל וראוי למתקן ע"י האור הכא נמי הואיל ויכול למתקן ע"י האור והיכא אתמר דרבי יוחנן אהא דתניא שקדים המרים קטנים חייבין גדולים פטורין מתוקים גדולים חייבין קטנים פטורין רבי שמעון ברבי יוסי אומר משום אביו זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב א"ר אילעא (ב) הורה רבי חנינא בציפורי כדברי האומר זה וזה לפטור ולמאן דאמר זה וזה לחיוב למאי חזי א"ר יוחנן הואיל וראוי למתקן ע"י האור אמר מר רבי יהודה אומר קור הרי הוא כעץ לכל דבריו אלא שניקח בכסף מעשר היינו תנא קמא אמר אביי שלקו וטגנו איכא ביניהו מתקיף לה רבא מי איכא למאן דאמר שלקו וטגנו לא והתניא העור והשיליא אין מטמאין טומאת אוכלין עור ששלקו ושיליא שחישב עליה מטמאין טומאת אוכלין אלא אמר רבא איכא ביניהו ברכה דאתמר קור רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו רב יהודה אמר בורא פרי האדמה אוכלא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו כיון שסופו להקשות לא מברכינן עילויה בורא פרי האדמה א"ל שמואל לרב יהודה שיננא כוותיך מסתברא דהא צנון שסופו להקשות ומברכינן עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נטעי אינשי אדעתא דפוגלא דיקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא ואע"ג דקלסיה שמואל לרב יהודה הלכתא כוותיה דשמואל: גופא אמר רב יהודה אמר רב כשות וחזיז מערבין בהן ומברכין עליהם בורא פרי האדמה כשות בכמה כדאמר רב יחיאל כמלא היד הכא נמי כמלא היד חזיז בכמה אמר רבה בר טוביה בר יצחק אמר רב כמלא אוזילתא דאיכרי אמר רב חלקיה בר טוביה מערבין בקליא בקליא ס"ד אלא בירקא דקליא וכמה אמר רב יחיאל כמלא היד רבי ירמיה נפק לקירייתא בעו מיניה מהו לערב בפולין לחין לא הוה בידיה כי אתא לבי מדרשא אמרו ליה הכי אמר רבי ינאי מערבין בפולין לחין וכמה אמר רב יחיאל כמלא היד אמר רב המנונא מערבין בתרדין חיין איני והאמר רב חסדא סילקא חייא קטיל גברא חייא

ההוא

רש"י

בדגנונייתא. כמין שגדל בגינה דכולי עלמא אכלי להו: כשות גדל בהיזמי ואין לו שורש בקרקע אלא מהיזמי צמח: כשות גמר פרי. ונקרא פרי: דקטלי להיזמתא. שקוצצין ההיזמי ומייתא כשותא אלמא אי לא ינקא מארעא לא רביא: קור. דבר רך הנוסף על הדקל בכל שנה וקודם שיגיעו ימות הגשמים ויתקשה ויעשה עץ קרי ליה קור וטוב לאכול הוא: ניקח בכסף מעשר. דפרי מפרי וגדולי קרקע הוא: ואינו מטמא טומאת אוכלין. ואפילו חישב עליו להאכילו דלאו אוכל הוא: קור הרי הוא כעץ כו'. לקמן פריך היינו ת"ק: אלא שפטורות מן המעשר. דלא נגמרה מלאכתן ולתנא קמא חייבות דלכל מילי פירות נינהו ומדקתני מטמאות טומאת אוכלים אלמא אוכל נינהו: הסם. דקתני מטמאות: בדניסחני. דקלים זכרים שעושין כפניות ואינם נעשים תמרים לעולם וכפניות הוא גמר פירן ולוקטים אותן בניסן והנהו אוכלא נינהו וכי קאמר רב בדקלים נקיבות שכפניות שלהן נעשים תמרים הלכך אכתי לא גמר פרי הוא: לא הוזכרו וכו'. בתוספתא דשביעית (פ"ז ה"א) היא ומייתי בגמרא דפסחים בפרק מקום שנהגו (ג) אוכלים בתאנים עד שיכלו פגי ביתוני רבי יהודה אומר כו': ביתוני. מקום: פגי. תאנים הן שלא נתבשלו: אהיני. הן כפניות והנך דטובינא כולם זכרים הן ומשום הכי חייבין במעשר דגמר פירא הוא וכל שכן דגמר פירא הוא לשאר מילי: ויכול למתקן. אף על פי שעכשיו בקטנותן מרין הן אבל לענין עירוב בעינן מידי דחזי בההיא שעתא והני הא לא מתקיניהו ולענין מעשר משום דלא גמר פירא הוא: קטנים חייבין. משום שהוא גמר פרי שלהן שכשגדלין נעשין מרים: וגדולים פטורין. ממעשר דלאו אוכל נינהו: מתוקין קטנים פטורין. דלא נגמרו: זה וזה לפטור. מרים בין גדולים ובין קטנים גדולים דלא אוכלא קטנים דלא פירא: שלקו. מבושל הרבה: וטיגנו. בשמן פרי"ט בלע"ז. לרבי יהודה אפי' שלקו וטיגנו אינו טמא ותנא קמא אם שלקו וטיגנו מטמא דלא (ד) אמרי הרי הוא כעץ: עור ששלקו מטמא. אבל במחשבה גרידתא לא: ושיליא. אפי' במחשבה גרידתא. וכיון דמהניא שליקה לעור כ"ש לקור דחזי לאכילה מעיקרא: ברכה איכא ביניהו. לתנא קמא בורא פרי האדמה לרבי יהודה שהכל דסופו להקשות: אדעתא דפוגלא. לאוכלו כשהוא רך: כשות בכמה. היא לה מזון ב' סעודות דאמרינן לקמן (דף פ:) מזון שתי סעודות לעירוב: אוזילתא. ווי"ל בלע"ז. אגודות ירק שכורכין האיכרים: קליא. קלח של עשב וקשה כעץ: לקרייתא. כפרים לראות בתבואתו:

כשיל

תוספות

ראשונים שלא היה להן פלפלין. הקשה ה"ר שמעון א"כ מהאי טעמא נמי פלפלין חייבין במעשר ואם כן מטמאין טומאת אוכלין דהא בהא תליא כדאמר בפ' בא סימן (נדה דף נ:) והתם בגמרא מייתי נמנו וגמרו שאין פלפלין מטמאין טומאת אוכלין וי"ל דהא דגרגיר חייב במעשר לאו משום דמטבילין בו אלא משום כששוחקין אותו חזי למיכל בעיניה אבל אין רגילות לשוחקו כדי לאוכלו בעיניה אלא כדי לטבל בו אבל פלפלין גם כי נשחקו לא חזו בעינייהו ופטורין מן המעשר ח):

והאי לאו גמר פירא הוא. והא דאמר רב יהודה אמר רב כשות וחזיז מברכין עליהן בפה"א הא אוקימנא בדגנונייתא:

קור ניקח בכסף מעשר ואין מטמא טומאת אוכלים. תימה דבפ' בא סימן (נדה דף נא:) פריך גבי קושט וחימוס ולאפי בשמים אי נקחין בכסף מעשר ליטמאו טומאת אוכלין ומסיק דנמנו וגמרו שאין נקחין בכסף מעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין והכא קתני דקור ניקח בכסף מעשר ואין מטמא טומאת אוכלין וי"ל ודאי התם אי חזי לאכילה הוי אוכל ושפיר קרינן ביה מכל האוכל אשר יאכל אבל הכא קור לא מיקרי אוכל כיון דסופו להקשות ולא נטעי דיקלא אדעתא דקורא ומכל מקום ניקח בכסף מעשר דהשתא הוא רך והוי פרי מפרי אע"ג דלא הוי אוכל:

הואיל וראוי למתקן ע"י האור. וקור אף על גב דחזי ע"י שליקה וטיגון לא מטמא טומאת אוכלין משום דהוי כעץ בעלמא אלא דחזי ע"י שליקה כמו עור דבסמוך אבל הכא דבקל יכול למתקן חשיב אוכל ואף קודם מיתוק מטמא טומאת אוכלין: זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב. אמרים גדולים וקטנים קאי אבל אין לפרש דקאי אקטנים מרים ומתוקים דבסוף פ"ק דחולין (דף כה:) גרסינן ברוב ספרים ולמ"ד זה וזה לחיוב גדולים למאי חזו:

איכא ביניהו ברכה. לתנא קמא מברך בפה"א ולע"ג דלענין ברכה מיקרי פרי מכל מקום לא חשיב לטמא טומאת אוכלין:

מאי

עין משפט נר מצוה

כ א טוש"ע א"ח סי' רד סעיף א:

כא ב מיי' פ"ז מהל' מעשר שני הל' ח:

כב ג מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הלכה י:

כג ד מיי' שם הלכה יג:

כד ה מיי' פ"ב מהלכות מעשר הלכה ה:

כה ו מיי' פ"א מהל' מעשר הלכה ט ופ"ב הלכה ה סמג עשין קלה [טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף עד]:

כו ז מיי' פ"ב מהלכות טומאת אוכלין הל' כו סמג עשין קטו:

כז ח טוש"ע א"ח סי' רג סעיף ח:

כח ט מיי' פ"ח מהל' ברכות הלכה ו סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' רד סעיף א:

כט י מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה יא סמג עשין דרבנן א:

ל כ ל מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שפו סעיף ז:

◆

רבינו חננאל

זרע גרגיל למאי חזי. א"ר יוחנן ראשונים שלא היה להן פילפלין שוחקין זרע גרגיל ומטבילין בו בשר צלי. ואסיקנא, כישות מברכין עליה בורא פרי האדמה, דמארעא קא רבי, דהא חזינן דקטלי היזמתא ומייתא כשותא, והיא גמר פירא (פירא), אבל (חוץ) [חזיז] שהכל נהיה בדברו דהא לא גמר פירא. לפיכך אמר רב אין מערבין בחזין דדברא כדאוקימנא, וגם לא בכפניות. ואקשינן בכפניות לא, והתניא קור אלגומר ניקח בכסף מעשר ואינו מטמא טומאת אוכלין, כפניות ניקחות בכסף מעשר ומטמאין טומאה אוכלין כו'. ופרקינן כי תניא זו הברייתא כפניות הרי הן כפרי לכל דבריהן אלא שפטורין מן המעשר בדניס(ח)[נ]י. פי' הן הכפניות הללו שיוצאין בניסן העשויות להיאכל כפניות, כי הן דקלין ידועין [ש]פירותיהן נאכלין כפניות (נאכלין) ואינן מתקיימין להיגמר תמרים. אבל שאר דקלים כפניות היוצאות אחר ניסן שראויות להיות תמרים, עכשיו כפגין חשובין ולא נגמרו. ואקשינן אי הכי בהא נימא ר' יהוד' פטורה מן המעשר, והתניא א"ר יהוד' לא הוזכרו פני בותיוני אלא לעניין מעשר. פניוני, פי' מקום. ואהיני דטובניא, פי' בוסר. חייבין במעשר, פי' כיון שכן דרכם להיאכל חייבין במעשר, שכבר נגמרה מלאכתן. הכא נמי בכפניות דניסני הרי נגמרה מלאכתן, אמאי פטורין מן המעשר לר' יהודה. ופרקינן, לעולם דלאו דניסני אלא כפניות שהן פגין קתני, וכי קתני כפניות הרי הן כפרי לעיניין טומאת אוכלין קתני. מאי טעמא הואיל ויכול לתקן על ידי האור ולעשותן אוכל,

וכו' יוחנן דאמר בשחיטת חולין פרק ראשון בשקדים המרים הואיל ויכול לתקן על ידי האור. והא דאמר ר' (יוחנן) יהודי' קור הרי הוא כעץ לכל דבריו, היינו תנא קמא דאמר אין מטמא אוכל. ואתא אביי לפרק שלקו וטיגנו איכא בינייהו. דר' יהוד' סבר אפילו שלקו וטיגנו אינו מטמא אוכלין, (שאע"פ) שהעור אינו אוכל כיון דהא עץ הוא. ותנא קמא סבר כיון דטיגנו מיטמא. [ו]דחה רבא האי פריקא מדתניא עור ששלקו ושיליא שחישב עליה מטמא טומאת אוכלין, אע"פ שהעור אינו אוכל כיון ששלקו נעשה אוכל. אמר רבא ברכה איכא בינייהו, ר' יהוד' סבר כיון

בעירוב. ופשי[ט]נ[ן]' כדאמר רב יחיאל בפולין לחין מלא היד, כשות נמי מלא יד. חזין בכמה. ופשיטנא כמו אוזולתא דאיכרי, פי' איסורייתא, והן חבילות של חפן שקושרין אותן האיכרים, הם עובדי האדמה. מערבין בירקא דקילא. כי יש ירקות ששורפין אותן ומערבין אפרן בבורית שמעבירין הכתם, ונקרא ירקא דקילא. כדכתיב אשר קלם מלך בבל באש, ואילו הירקות ירקות שדה הנאכלין הן, ולפיכך אמר מערבין בהן. ובמה, מלא היד. וכן פולין לחין. אמר רב יחיאל מלא היד. אמר רב המנונא מערבין בתרדין חיין. איני והא אמרינן סילקא חייא קטיל גברי חייא.

מסורת הש"ס

א) [ברכות לח. ע"ש], ב) [תוספתא מ"ש פ"א ה"ד ותוספתא (טבול יום פ"ה) [עוקצין פ"ג ה"ו] ע"ש], ג) עוקצין פ"ג מ"ז ע"ש, ד) פסחים נג. ע"ש תוספתא פ"ז דשביעית ה"א, ה) חולין כה:, ו) [נ"ל ישמעאל], ז) [חולין עז:], ח) ברכות לו. [ושם אי' קורא], ט) [קליא הוא עשב ששורפין ונותנין אותו בבורית ורוחצין ידיהן כמו קלם מלך בבל (ירמיה כט) ואלו הירקות ירקות שדה הנאכלים הם ערוך ערך קלא א'], י) בנ"מ פה. רש"י ד"ה לקרייתי פי' לעיר, כ) בפ"א מוסף לקור: פולין פיישולי"ש, ל) [דף נא:], מ) [וע"ע תוס' יומא פא: ד"ה שפלפלין ותוס' נדה נ. ד"ה כל שחייב].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומייתא כשותא נ"ב ומייתא לשון מיתה כלומר יבש הכשות. ערוך ערך כשות: (ב) שם אמר ר' אילעא אמר ר' יהודה הורה ר' חנינא: (ג) רש"י ד"ה לא הוזכרו וכו' בפ' מקום. נ"ב דף נג ע"א: (ד) ד"ה וטיגנו וכו' דלא אמר הרי:

◆

לעזי רש"י

פרי"ט. מטוגן, ווי"ל [בוליול"א]. אגודת עשבים. פיישול"ש [בס"א]. שעועית.

◆

מוסף רש"י

ואהיני. תמרים, דטובינא. מקום, ואותן פנים ואותן תמרים לעולם קטנים (פסחים נג.). קטנים חייבין. במעשר, שדרכן לאוכלן כקוטנם קודם שיהו מרים (חולין כה:). מתוקים גדולים חייבין. שנגמר פריים, קטנים פטורין. שאין דרך אכילתן כך (שם). מטמאין טומאת אוכלין. דקי"ל דמחשבה מפיא לאוכלא כל מידי דמלי למיכליה ואע"ג דלאו אורחיה (חולין קכא.). צנון שסופו להקשות. שאם אינו תולשו בעתו הוא מתקשה כעץ (ברכות לו.). אדעתא דפוגלא. לאכלו כשהוא רך וכמו פוגלא (שם).

◆

רבינו חננאל (המשך)

דאכיל שויא אוכלא ובריך עליה בורא פרי האדמה. ושמואל אמר כיון שסופו להקשות לאו אוכלא. והילכתא כשמואל דדיקלא אדעתא דקורא לא נטעי אינשי, אבל צלף דאיכא אינשי דנטעי לשיתא, תנן על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה, ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ. אמר רב ששת כשות וחזין מערבין בהן ומברכין עליהן בורא פרי האדמה. ואוקימנא בדגנוניתא. ואמרי כשות בכמה. פי' כמה שיעורים

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones